

Wojciech Welskop

Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

Rola nauczyciela-tutora w procesie wspierania rozwoju osobistego uczniów

Abstract

The article presents the role of a teacher-tutor and its importance in the process of students' personal development nowadays. Apart from introduction and summary, the publication specifies three main parts describing the addressed problem. The first part of the article presents the perception of the teacher profession and its role in the education process. The next part discusses the idea of tutoring starting from its original form to the present method which occurs. A particular attention has been paid to the importance of the tutorial session in the acting stimulation process of a young man from the perspective of the use of its resources over the life. The third part attempts to show the teacher as a tutor. A remark has been directed to the importance of teacher's role in the tutoring process and the essence of key competencies the teacher-tutor should have in order to effectively support personal development of each student.

Wstęp

Rola nauczyciela w kształtowaniu postaw dzieci i młodzieży ma bardzo duże znaczenie dla przyszłości całego społeczeństwa. Czas spędzony z nauczycielem, to okres zarówno sukcesów jak i porażek, które mają wpływ na sposób postrzegania świata i kreowanie własnej rzeczywistości przez każdego ucznia.

We współczesnym społeczeństwie można zauważyć wiele problemów w procesie edukacji – uczniowie, studenci nie są zainteresowani pogłębianiem swojej wiedzy i rozwojem osobistym, nauczyciele zaś często zniechęcają się postawami swoich uczniów i nie podejmują dalszego wysiłku, by to zmienić. Stanowisko nauczyciela jest zatem kluczowe, by można było mówić o zmianie obecnej sytuacji.

Tradycyjne podejście do szkoły, jako instytucji, w której zdobywa się głównie wiedzę encyklopedyczną, bez nastawienia na zastosowanie jej w praktyce oraz do nauczyciela, jako osoby nadrzędnej nad uczniem, zadaniem której jest przekazywanie wiedzy w formie swoistego monologu, jest już dziś niespójne

z otaczającą nas rzeczywistością społeczną. Model szkoły jako „fabryki”, w której nauczyciele używając szablonów lekcji „produkują” młode pokolenie ludzi, nie spełnia swojej roli.

Nauczyciele we współczesnej szkole rozumieją, że istotą edukacji nie jest jedynie automatyczne przekazywanie wiedzy. Najważniejszym zadaniem jest natomiast poznanie każdego ucznia jako jednostki, zrozumienie jego indywidualnych potrzeb, poznanie jego umiejętności, zainteresowań, by w procesie edukacji móc dbać i wspierać rozwój osobisty każdego z nich. Uczniowie bowiem nie są już obecnie „konsumentami faktów”, tylko aktywnymi „twórcami wiedzy”, którzy poszukują, chcą zrozumieć i wykorzystać wiedzę, by w przyszłości podejmować lepsze decyzje w życiu osobistym.

W XXI wieku umiejętnością, która jest niezwykle pożądana u uczniów, jest przede wszystkim kreatywność. Innowacyjne podejście do pojawiających się wyzwań zasługuje dziś na największą uwagę i to ono jest szansą na rozwój osobisty każdego człowieka.

1. Nauczyciel jako „drogowskaz”

Przyglądając się definicjom zawodu „nauczyciela” przedstawionym w literaturze przedmiotu, można zauważyć wielość poglądów prezentowanych przez pedagogów czy socjologów. Jednak pomimo tej różnorodności, zasadnicza kwestia pozostaje niezmienna, mianowicie taka, że nauczyciel odgrywa znaczącą rolę w określaniu i kreowaniu przyszłości uczniów, a tym samym całego społeczeństwa. „Dobry” nauczyciel może odegrać pozytywną rolę w kształtowaniu tożsamości swoich uczniów, natomiast „zły” nauczyciel może zaszkodzić swoim uczniom – konsekwencje jednego lub drugiego podejścia z pewnością odczuje całe społeczeństwo. Nauczyciel jest bowiem „projektantem” całego, przyszłego pokolenia, zatem jego rola nie kończy się w klasie czy w szkole.

Kluczowe w rozwoju osobistym uczniów są relacje, jakie panują pomiędzy nimi a nauczycielami – rolą nauczyciela jest bowiem przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie. Istotną cechą owych relacji jest uznanie podmiotowości wszystkich uczestników procesów edukacyjnych, czyli „partnerstwo

zadaniowe, komunikowanie dwustronne, wzajemne zrozumienie, życzliwe ustosunkowanie do siebie, współodczuwanie”.¹

Przyglądając się relacjom pomiędzy uczniami a nauczycielami możemy zauważyć dwupodmiotowość procesu kształcenia, określającą zakres praw i obowiązków nauczycieli i uczniów, dzięki którym opierają się one na współpracy, samorealizacji, konstruktywnym dialogu, umiejętności negocjacji i podejmowaniu decyzji, a w rezultacie na kształtowaniu atmosfery zaufania, kreowaniu entuzjazmu i innych pozytywnych wartości.²

Nauczyciel oddziałuje na swoich uczniów „całym sobą”. Wiedza merytoryczna i kompetencje techniczne (normatywne, metodyczne i realizacyjne) nauczyciela są ważne we wspieraniu rozwoju osobowości podopiecznych, ale oprócz nich szczególnie istotne, a niekiedy ważniejsze, są także kompetencje praktyczno-moralne (interpretacyjne, moralne i komunikacyjne).³ Poziom rozwoju osobistego nauczyciela może być zatem wyznacznikiem poziomu rozwoju osobistego ucznia.

Według Christophera Day’a z University of Nottingham w Wielkiej Brytanii nauczyciel to człowiek, w życiu którego występują zarówno sukcesy, jak i porażki czy problemy, zmagający się zarówno z codziennością, jak i profesjonalnymi uwarunkowaniami swojej roli zawodowej. Idealny nauczyciel zdaniem Day’a to osoba pełna pasji, zmiłowania do pracy z dziećmi i młodzieżą, ale bez sentymentalnego patosu i nawiązywania do ideologicznej kategorii misji. Ważne jest natomiast, by nauczyciel potrafił „zarazić” uczniów swoją wiedzą i pasją, by posiadli oni umiejętność uczenia się przez całe życie i wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce.⁴

Zawód nauczyciela to nie tylko element życia człowieka wyznaczający prawa i obowiązki w określonym miejscu i czasie, zgodnie z przyjętą przez niego określoną rolą społeczną.

¹ K. Jaskot, Studenci w zmieniającej się szkole wyższej, (w:) „Pedagogika Szkoły Wyższej” nr 9/10/1997, s. 8.

² Cz. Banach, 1994: Nauczyciele i organizatorzy oświaty a proces dydaktyczny, (w:) Uczestnicy procesu dydaktycznego, Pólturzycki J., Wesołowska A.E. (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 159.

³ R. Kwaśnica, 1994: Wprowadzenie do myślenia. O wspomaganii nauczycieli w rozwoju, Wrocławska Oficyna Nauczycielska, Wrocław, s. 10.

⁴ Ch. Day, 2005: Rozwój zawodowy nauczycieli, J. Michalak (przeł.), Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Gdańsk, s. 17.

Nauczyciel to „działanie”, w ramach którego kompetencje zawodowe, osobowość i rozwój osobisty, to nierozłączna całość.

Celem nauczyciela jest umożliwienie swoim uczniom podwyższenia poziomu ich wiedzy i umiejętności poprzez pomoc w procesie uczenia się, zmierzającym do obiektywnego postrzegania rzeczywistości i kreatywnego myślenia i umiejętności rozwiązywania problemów. Rozwój tych umiejętności jest niezbędny do efektywnego funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie – do dostępu do satysfakcjonującej pracy i spełnienia w życiu osobistym.⁵

Albert Einstein uważał, że „prawdziwym zadaniem nauczyciela nie jest dostarczanie odpowiedzi, ale stymulowanie pytań i zachęcanie do samodzielnych poszukiwań”.⁶

Współcześnie bowiem posłuszeństwo i konformizm nie są już pożądaną cechą u młodego człowieka. W społeczeństwie konsumpcyjnym, globalnym ważne jest wychowanie ludzi kreatywnych, otwartych, twórczych, pełnych pasji i przede wszystkim aktywnych w działaniu. W warunkach gospodarki wolnorynkowej osoba, która kieruje się narzuconymi szablonami skazana jest na porażkę, nie ma racji bytu.⁷

Nauczyciel w dzisiejszej szkole to nie tylko „pewny drogi przewodnik”, który posiada wiedzę merytoryczną i umiejętność krytyki, ale „tłumacz”, który potrafi wyjaśnić różne możliwości wyboru na indywidualnej i niekonwencjonalnej drodze do pełni rozwoju podmiotowej tożsamości ucznia, „(...) do pełnomocnego radzenia sobie w zmaganiach ze światem i losem życia”.⁸ Według Zygmunta Baumana „(...) przewodnik nie dowodzi, nie narzuca praw, nie jest pracodawcą, nie narzuca celów. On oferuje, przeprowadza, wprowadza, mobilizuje do samodzielności, przekazuje i wzmacnia ambicje poprzez przykład własnego znanstwa, sprawności i zaangażowania”.⁹

⁵ C. Rogers, 1983: Freedom to learn, Charles E. Merrill Publ. Comp., London Toronto Sydney, s. 60.

⁶ H. Hammer, 1994: Klucz do efektywności nauczania, Wydawnictwo Veda, Warszawa, s. 12.

⁷ H. Hammer, dz. cyt., s. 12.

⁸ A. Siemak-Tylikowska, H. Kwiatkowska, S.M. Kwiatkowski (red.), 1998: Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata, Wydawnictwo Akademickie HAK, Warszawa, s. 18.

⁹ A. Siemak Tylikowska, H. Kwiatkowska, S. M. Kwiatkowski (red.), dz. cyt., s. 21.

Zupełnie inaczej podchodzimy do nauki rozumienia świata i otaczających nas zjawisk, jeśli dotyczą one nas samych, jeśli potrafimy znaleźć odniesienie do własnych doświadczeń lub jeśli na podstawie tychże doświadczeń kreujemy swoją przyszłość. Zadaniem nauczyciela jest natomiast stanowienie dla nas „drogowskazu”, nie „drogi” do celu.

Postrzegając w takim kontekście zawód nauczyciela, można skonkludować, że „(...) pedagog to ktoś, kto prowadzi człowieka do pełni rozwoju, kto przewodzi wśród zawłości ścieżek życiowych i nieustannych wyborów, kto umie mądrze doradzić lub odradzić, kto troszczy się o to, aby inni ludzie, aby każdy człowiek nie stawał się biernym twórczym dziejów i wielkich mocy politycznych, lecz był samodzielnym podmiotem, sprawcą własnego losu i współtwórcą pomyślności społeczeństwa”.¹⁰

Rolą nauczyciela we współczesnej szkole jest przede wszystkim pomoc w kształtowaniu własnych, autonomicznych planów edukacyjnych i życiowych uczniów. Nauczyciel powinien być „drogowskazem”, doradcą, partnerem w poszukiwaniu wartości i rozwoju umiejętności ucznia. Istotne jest także zrozumienie, że żyjemy obecnie w świecie, który zmienia się bardzo szybko. Nauczyciel powinien zatem na bieżąco rewidować swoje założenia, być elastyczny i gotowy na uzupełnianie i poszerzanie swojej wiedzy i umiejętności, by były one adekwatne do otaczającej go rzeczywistości.

2. Tutoring jako metoda wspierania rozwoju osobistego uczniów

Tutoring jako metoda wykorzystywana w procesie edukacji wywodzi się z Wielkiej Brytanii i stanowi jedną z głównych metod nauczania Uniwersytetu w Oksfordzie i Cambridge.

Słowo „tutoring” w tłumaczeniu z języka angielskiego oznacza „korepetycje”, czyli indywidualne lekcje z nauczycielem. Tutoring jako innowacyjna metoda wykorzystywana w edukacji również polega na indywidualnych, bezpośrednich kontaktach nauczyciela-tutora z uczniem, jednak poza tą cechą, innych wspólnych z tradycyjnymi „korepetycjami” nie posiada. Istotną

¹⁰ A. Siemak-Tylińska, H. Kwiatkowska, S.M. Kwiatkowski (red.), dz. cyt., s. 15.

różnicą jest to, że tutoring, w przeciwieństwie do korepetycji, nie jest metodą nauczania, utrwalania wiedzy, lecz jest metodą rozwoju osobistego i poznawczego ucznia.

Celem indywidualnych spotkań tutora z uczniem jest praca w atmosferze dialogu, która pozwala uczniowi nabyć niezbędną wiedzę na dany temat, rozwijać umiejętność dalszego samokształcenia i praktycznego wykorzystania swoich kompetencji i zdolności.¹¹

Pojęcie tutoringu (w literaturze anglojęzycznej występuje pojęcie „tutorialu”, zatem będą one stanowiły dla mnie pojęcia synonimiczne), czyli spotkań w ramach sesji tutoringowych: tutor – uczeń, zostało użyte po raz pierwszy przez Willa Grayburna Moore’a w 1968 roku. W jego publikacji na temat systemu tutoringu¹² można znaleźć odniesienia pomysłu spotkań w ramach tzw. tutorialu, jeszcze do czasów Sokratesa, ponieważ tutoring, choć określany dziś jako innowacyjna metoda w procesie nauczania, swoje korzenie posiada w tzw. „metodzie sokratejskiej”, w której istotne było między innymi kształcenie kreatywności uczniów, otwartość na ich pomysły, przy jednoczesnym odślanianiu ewentualnych sprzeczności, nieścisłości czy słabych punktów ich argumentacji. W metodzie tej istotna była również wyższość „procesu” nad „produktem” czy jak to określił później Moore: wyższość „dlaczego” ponad „co”.¹³

Zdaniem Willa Grayburna Moore’a tutoring w dzisiejszej formie zaczął kształtować się w XIX wieku i pierwotnie wynikał z poczucia powołania i pasji zwolenników Ruchu Traktariańskiego¹⁴, które było niezbędne, by zwyciężyć lenistwo

¹¹ P. Czekierda, 2009: Co możemy zyskać w perspektywie społecznej wprowadzając tutoring, (w:) Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacji, Czekierda P., Budzyński M., Traczyński J., Zalewski Z., Zambruska A., Towarzystwo Edukacji Otwartej, Wrocław, s. 5-6.

¹² Por. W.G. Moore, 1968: The Tutorial System and its Future, Pergamon Press, Oxford.

¹³ W.G. Moore, 1968: The Tutorial System and its Future, Pergamon Press, Oxford, s. 30.

¹⁴ Nazywany również Ruchem Oksfordzkim. Ruch w Kościele anglikańskim w latach 1833-1845, którego ośrodkiem był Uniwersytet Oksfordzki. Na jego czele stali J. Keble, J.H. Newman i E.B. Pusey. Ruch ten miał na celu reformę anglikanizmu, kładł nacisk na apostołski i sakramentalny charakter Kościoła i na jego znamię kapłańskie, opierał się wpływom liberalizmu, popierał katolicką tradycję w sprawach kultu, pracował na rzecz ubogich. Aby promować swoją sprawę, Ruch Oksfordzki wydawał Tracts for the Times (ang. „rozprawy

i gnuśność XIX wieku i jednocześnie wyrazić szacunek dla wolności jednostki.¹⁵

Przyglądając się pierwotnej wersji tutoringowi należałoby zaznaczyć, że w XIX wieku podstawą rozważań na temat owej metody były głównie wykłady, w trakcie których pojawiały się nieformalne, inspirowane chęcią poszerzenia horyzontów rozmowy uczniów z nauczycielami-tutorami.¹⁶

Will Grayburn Moore podsumowując istotę tutorialu zwracał uwagę, że polegał on na cotygodniowych spotkaniach ucznia z nauczycielem, do których uczeń był specjalnie przygotowany. Na spotkaniu uczeń przedstawiał esej, na temat którego podejmowana była dyskusja.¹⁷

Moore podkreślał także, że szczegóły całego procesu mogą dziś różnić się od pierwotnego podejścia do tutorialu. Spotkania w ramach sesji tutoringowych mogą polegać jedynie na dyskusji na temat problemów ucznia, ewentualnie esej, który był podstawą metody w XIX wieku, dziś może być jedynie punktem wyjścia dyskusji na temat kwestii społecznych pojawiających się we współczesnym świecie, a dotyczących bezpośrednio danego ucznia.¹⁸

W klasycznej sesji tutoringowej istotnym elementem było przygotowanie eseju, bez którego spotkanie z tutorem byłoby bezowocne. Esej sam w sobie nie stanowił jednak nadrzędnej roli w całym procesie, lecz czas przeznaczony na jego napisanie. Uważano bowiem, że pisanie zajmuje uprzywilejowaną rolę w ekspresji i rozwijaniu zdolności myślenia. Zdaniem Alana Ryan'a uczniowie dopiero podczas pracy pisemnej potrafią tak naprawdę zrozumieć to, co wiedzą.¹⁹

Max van Manen rozwinął tę myśl stwierdzając, że pisanie jest ćwiczeniem samoświadomości i dopiero angażując się w pisanie, widzimy w tekście odzwierciedlenie siebie.²⁰

okolicznościowe”), (w:) G. O’Collins, E.G. Farrugia, 2002: Leksykon pojęć teologicznych i kościelnych, Wydawnictwo WAM, Kraków.

¹⁵ W.G. Moore, dz. cyt., s. 7-9.

¹⁶ Tamże, s. 6.

¹⁷ Tamże, s. 15-16.

¹⁸ Tamże, s. 18-19.

¹⁹ D. Ryan, 2001: Perfection in politics and philosophy, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell’s, Oxford, s. 79.

²⁰ H. Mayr-Harting, 2006: The Oxford Tutorial, Lawrence University, Appleton, Wisconsin, s. 6.

Po napisaniu eseju zadaniem ucznia była prezentacja tekstu na sesji z tutorem. W związku z tym, iż przeczytanie całego eseju mogłoby zabrać zbyt wiele czasu, rolą ucznia było zebranie najważniejszych kwestii i uwag dotyczących tematu zaprezentowanego w eseju i przedstawienie ich w kilku głównych punktach. Istotne było również, by podczas prezentacji nie czytać eseju, tylko na jego treści opierać swoje argumenty. Prezentacja ustna w sesji tutoringowej była niezwykle ważna i aby metoda przyniosła zamierzony efekt, musiała być tak skonstruowana, by tutor zrozumiał sens całego przekazu, zakładając, że wcześniej nie zapoznał się z treścią eseju.

Po ustnej prezentacji eseju następowała dyskusja, w której uczeń musiał zmierzyć się z pytaniami tutora i w odpowiedzi na jego krytykę wykazać się umiejętnością formułowania argumentów lub ewentualnych, alternatywnych wniosków.²¹

Analizując metodę tutoringu, należy zwrócić uwagę na fakt, iż prezentacja ustna stanowi część zasadniczego dyskursu intelektualnego społeczności. Wyjaśnianie danych treści merytorycznych drugiej osobie jest jednym z najlepszych sposobów, by dowiedzieć się, co tak naprawdę rozumiemy.²²

Przyglądając się współczesnej idei tutoringu można wyróżnić wiele sposobów i metod zmierzających do rozwoju osobistego ucznia. Istotny wydaje się między innymi rozwój „umysłowej elastyczności” uczniów, tak by potrafili oni w przyszłości myśleć samodzielnie.²³ Rozwiązywanie problemów, podawanie wielu możliwości rozwiązań, umiejętność argumentacji to kompetencje niezbędne, by aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Jedną z metod współpracy w ramach tutoringu może być także rozwój kompetencji metapoznawczych ucznia, które odnoszą się do rozwoju w zakresie świadomego pojmowania i rozumienia zachodzących w społeczeństwie i świecie zjawisk.²⁴

Istnieje szeroki zakres indywidualnego podejścia do prowadzenia sesji tutoringowych. Ta różnorodność jest

²¹ Tamże, s. 6.

²² P. Probert, 2001: Engineering the tutorial experience, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford, s. 69.

²³ R. Beck, 2008: The Pedagogy of the Oxford Tutorial, Lawrence University, <http://www.lawrence.edu/conference/tutorials/rbeck.shtml>, dostęp dnia 10.10.2012.

²⁴ Tamże.

nieodłącznym elementem tutoringu i jest ona zarówno jego największą zaletą, ale może być też również jego wielką słabością.²⁵

Zdaniem Emmy Smith nie ma dwóch takich samych tutoriali, nauczyciel-tutor powinien każde spotkanie przeprowadzić w sposób uzależniony od potrzeb swoich podopiecznych.²⁶

Podstawowym celem edukacji w ramach tutoringu jest wykształcenie w uczniach umiejętności samodzielnego myślenia i zaufania do własnych wniosków i opinii.²⁷

Tutoring traktowany jest jako najlepszy sposób wychowawczy i stymulujący młodego człowieka, dzięki któremu można nabyć umiejętności analitycznego i krytycznego pojmowania świata i móc wykorzystywać te zasoby intelektualne przez całe swoje życie.

W ciągu ostatnich stu lat tutoring, jako jedna z metod w systemie edukacji, został nazwany „oksfordzkim klejnotem w koronie”.²⁸

Uczniowie zazwyczaj mają naturalną skłonność do unikania wzroku nauczyciela, szczególnie jeśli nie są przygotowani do danych zajęć. W większych grupach uczniowie mogą starać się unikać spojrzenia nauczyciela mając nadzieję, że nie zostaną wywołani do odpowiedzi. Na sesjach tutoringowych uczeń jest cały czas zaangażowany w dialog z nauczycielem, każda ze stron musi być cały czas aktywna i czujna na przychodzące wiadomości.²⁹

Ponieważ jakość nauczania jest ważnym elementem systemu edukacji, wsparcie tutora od samego początku procesu kształcenia jest kluczem do sukcesu. Tutoring jest mniej formalną metodą zajęć od tradycyjnych lekcji, wykładów czy seminariów i stwarza uczniom możliwość omówienia najważniejszych tematów, koncepcji i pomysłów w sposób interaktywny. Sesje tutoringowe zapewniają uczniom spotkanie z nauczycielem-tutorem *face to face*.

²⁵ E. Smith, 2001: English: A shared enterprise, (w:) The Oxford Tutorial, D. Palfreyman (red.), Blackwell's, Oxford, s. 73.

²⁶ Tamże, s. 72.

²⁷ J. Clark, 2001: The Oxford tutorial: The students' perspective, (w:) The Oxford Tutorial, D. Palfreyman (red.), Blackwell's, Oxford, s. 105-109.

²⁸ L. Curzon, 1909: Principles and Methods of University Reform, OUP, Oxford, s. 122.

²⁹ R. Pearson, 2001: Modern linguists as multi-taskers, (w:) The Oxford Tutorial, D. Palfreyman (red.), Blackwell's, Oxford, s. 43.

Powyższe cechy tutoringu sprawiają, że metoda ta odzwierciedla wizję nowoczesnej edukacji, opierającej się na teorii społecznego konstruktywizmu, w której kluczowy jest fakt, iż wiedza jest społecznym wytworem, którego trwanie jest podtrzymywane przez środowisko.³⁰

Mairead Owen na podstawie analizy badań przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii w 2002 roku zidentyfikowała trzy modele tutoringu:

1. Model duszpasterski – w którym tutor wspiera swojego ucznia w całym procesie edukacji, zarówno na płaszczyźnie osobistej jak i moralnej.
2. Model profesjonalny – w którym tutor występuje w roli doradcy-specjalisty w danej dziedzinie.
3. Model programu nauczania – w którym tutor zostaje włączony w program nauczania.³¹

Tutoring jest metodą, która ułatwia aktywne uczenie się danego człowieka. W ramach tej metody nauczyciel-tutor i uczeń współpracują ze sobą, a zadaniem tutora jest zapewnienie zindywidualizowanych narzędzi i technik do współpracy³², by była ona efektywna i przyniosła wymierne korzyści dla obu stron.

Rolą tutora jest między innymi:

- ułatwienie rozwoju osobistego swoich podopiecznych,
- monitorowanie postępów swoich podopiecznych,
- zapewnienie warunków do efektywnej komunikacji pomiędzy uczniem a innymi osobami uczestniczącymi w procesie uczenia się i nauczania (inni uczniowie, nauczyciele),
- zagwarantowanie osobistego kontaktu ze swoim podopiecznym,
- doradztwo lub pomoc uczniowi w rozwiązaniu jego problemów.³³

³⁰ R. Pachociński, 1999: Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, s. 76.

³¹ M. Owen, 2002: Sometimes you feel you're in Niche time: The personal tutor system, a case study. Active Learning in Higher Education, ILT Sage Publications, London, s. 10.

³² P. Goodyear, 1991: Research on teaching and the design of intelligent tutoring systems, (w:) Teaching knowledge and intelligent tutoring, P. Goodyear (red.), NJ: Ablex Publishing Corporation, Norwood, s. 3-23.

³³ D. Jaques, 1990: Being a Personal Tutor, Oxford Brookes University, Oxford, s. 15.

Nie tylko tutoring, ale cała edukacja opierają się na społecznych interakcjach pomiędzy jednostkami. Współczesna szkoła powinna stać się miejscem „dialogu”, w którym uczeń poza swoją aktywnością powinien również stać się samoinicjującym uczestnikiem procesu uczenia się. W związku z tym, iż niezwykle ważne są umiejętności twórczego i kreatywnego myślenia, celem i drogą w kształtowaniu aktywnego społeczeństwa powinno być przejście od uczenia się *implicite* na uczenie *explicite*.³⁴ Twórcza postawa ucznia prowadzi go bowiem w konsekwencji do samokształcenia, a tym samym do mniej lub bardziej świadomego wpływu na swój rozwój.

Tutoring charakteryzuje się wielością pytań stawianych uczniowi przez „osobę nauczającą”, które pozwalają na samodzielne dotarcie do treści i znaczeń wcześniej mu nieznanymi. Poznanie zachodzi zatem poprzez aktywne działanie, nie jest rezultatem otrzymania wiedzy z zewnątrz. Poprzez takie działanie uczniowie mogą dostrzec i odkryć w swoim życiu wiele możliwych rozwiązań danej sytuacji czy problemu.

Tutoring we współczesnym rozumieniu jest zindywidualizowaną metodą stosowaną w edukacji i bazuje na bezpośrednim spotkaniu nauczyciela z uczniem, celem którego jest rozwój osobisty i poznawczy ucznia. Tutoring jest najczęściej długofalowym procesem, który nakierowany jest na integralny rozwój ucznia, obejmujący zarówno wiedzę, umiejętności jak i postawy.

Stosowanie metody tutoringu w procesie edukacji wymaga jednak od obu stron umiejętności dyskusji, aktywnego słuchania, umiejętności stawiania pytań oraz ewaluacji.

3. Nauczyciel jako tutor

Nauczyciel powinien korzystać z koncepcji tutoringu i być blisko uczniów, powinien słuchać ich problemów oraz proponować konkretne działania w celu poprawy ich ogólnej efektywności w działaniu szkolnym i społecznym.

³⁴ D. Jankowski, 2004: Edukacja wobec zmian, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 108.

Elizabeth Holmes podkreśliła znaczenie kilku ról nauczyciela w procesie maksymalizacji wykorzystania swojego potencjału i czasu przeznaczonego na sesje tutoringowe ze swoim uczniem.³⁵

Jedną z ról nauczyciela w ramach tutoringów jest bycie dla swoich uczniów pewnego rodzaju „wzmacniaczem” moralności. Rolą tutora jest między innymi wyzwolenie w uczniach entuzjazmu do działania, pomimo pojawiających się wielu trudności i porażek w życiu każdego z nich. Bez względu na problemy, nauczyciel–tutor powinien znaleźć metody i techniki, które pozwoliłyby wyeliminować wszelkie negatywne emocje i niepokoje pojawiające się u ucznia.³⁶

Nauczyciel–tutor powinien być również dla swoich uczniów doradcą, do którego uczeń zawsze może się zwrócić w obliczu trudnej sytuacji pojawiającej się w jego życiu, a w której sam nie potrafi sobie poradzić. Zadaniem tutora jest szukanie najlepszych rozwiązań.³⁷ Rolą nauczyciela–tutora jest także wykształcenie w uczniach umiejętności efektywnej komunikacji interpersonalnej, ze szczególnym uwzględnieniem zarówno komunikacji werbalnej jak i niewerbalnej.³⁸ Celem współpracy nauczyciela–tutora i ucznia jest zatem zbudowanie spójnych merytorycznie modeli działania, które nie tylko pomogą uczniowi zrozumieć dany problem, którego nie potrafi sam rozwiązać, ale również dzięki którym zyska umiejętność radzenia sobie z przeciwnościami w przyszłości.

Wyjaśniając rolę nauczyciela–tutora określono pięć kluczowych obszarów jego odpowiedzialności:

1. Ułatwienie rozwoju osobistego swoich podopiecznych.
2. Monitorowanie postępów swoich podopiecznych.
3. Zapewnienie efektywnej komunikacji pomiędzy uczniami a nauczycielami w szkole.
4. Interweniowanie u innych nauczycieli w imieniu swoich podopiecznych.
5. Zapewnienie atmosfery sprzyjającej zwierzaniu się uczniom.³⁹

Rolą nauczyciela–tutora jest przede wszystkim wykształcenie niezależnych „umysłów”, zdolnych do kompleksowego

³⁵ E. Holmes, 2002: *The Newly Qualified Teacher's Handbook*, Kogan Page Limited, London, s. 35.

³⁶ Tamże, s. 35.

³⁷ Tamże, s. 35.

³⁸ Tamże, s. 35.

³⁹ R. Pearson, dz. cyt., s. 43.

rozwiązywania problemów poprzez swoje zaangażowanie oraz kreatywne myślenie.

Uczniowie powinni być zachęceni do niezależności, kreatywności i wyrazistości. Wymaga to uznania, że w naszym społeczno-emocjonalnym „istnieniu” zachodzą interakcje między różnymi sferami życia, a nie jest to jedynie, jak tradycyjnie uważano, zbiór poszczególnych sfer, które nie mają ze sobą nic wspólnego. Nauczyciel–tutor powinien wziąć to pod uwagę i skupić się na emocjonalnych i twórczych aspektach rozwoju jednostki. Skuteczna edukacja powinna bowiem szanować indywidualne potrzeby, zainteresowania i talenty.

Istotne jest, by zrozumieć, że uczniowie na każdym etapie swojej edukacji posiadają już pewne doświadczenia związane zarówno z procesem uczenia się, jak i postrzegania świata. Niedopuszczalna jest zatem generalizacja i ignorancja nauczyciela–tutora odnośnie wszelkich różnic pomiędzy uczniami i stosowanie pewnych wyuczonych, szablonowych metod rozwiązywania problemów.

Tutoring jako indywidualny proces w procesie edukacji rzadko jest uporządkowany. W trakcie sesji tutoringowej może pojawić się pewien chaos, na który nauczyciel-tutor powinien być przygotowany i powinien potraktować go w sposób twórczy, jako wyzwanie umożliwiające znalezienie nowego rozwiązania problemu.

Tutor, zdaniem Moore’a, nie jest nauczycielem w zwykłym znaczeniu tego słowa, jego zadaniem nie jest przekazywanie informacji, uczeń sam powinien znaleźć dla siebie informacje. Rolą nauczyciela–tutora jest jedynie konstruktywna krytyka, celem której jest pomoc przy rozwiązywaniu problemów, odkrywanie nowych możliwości, odrzucanie jednych podejść na rzecz innych. Istotna jest umiejętność postrzegania poszczególnych rzeczy czy pojęć, wyrażania różnych opinii na podstawie przedstawionych argumentów oraz umiejętność łączenia przedstawianych faktów ze sobą⁴⁰.

W pewnym momencie procesu edukacyjnego, uczeń staje się coraz bardziej niezależny od swojego nauczyciela–tutora, sam próbuje rozwiązywać problemy i interpretować zjawiska obecne

⁴⁰ W.G. Moore, dz. cyt., s. 18.

w otaczającej go przestrzeni społecznej. Rola nauczyciela–tutora jednak jeszcze nie kończy się w tym momencie. Zadaniem „mistrza” jest pomoc polegająca na obalaniu lub korygowaniu przedstawianych przez ucznia spostrzeżeń czy też i proponowaniu metod, technik i narzędzi, za pomocą których można byłoby wyciągnąć inne wnioski. Podawanie konkretnych rozwiązań jest niewskazane, ponieważ takie działanie nie rozwija umiejętności kreatywnego działania w dalszym życiu, rozwija umiejętność powielania pewnych szablonów zachowań, które ograniczają działanie w przyszłości,⁴¹ a podstawową zasadą i celem tutoringu jest wykształcenie w uczniach umiejętności samodzielnego myślenia.

4. Podsumowanie

Przyglądając się powyższym rozważaniom, można zauważyć, że rola nauczyciela–tutora w procesie kształcenia osobowości ucznia jest niezwykle istotna. Pełen entuzjazmu nauczyciel-tutor potrafi pomóc uczniom w poprawie ich efektywności w nauce oraz wykształcić lub zwiększyć w nich chęć odkrywania nowych doznań pojawiających się w otaczającym ich świecie. Tutor jest także w stanie „zarazić” swoich podopiecznych pasją aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i ambicją zdobywania wiedzy niezbędnej w osiągnięciu sukcesów na polu zawodowym oraz prywatnym.

Jednak abyśmy mogli mówić o pozytywnym wpływie nauczyciela-tutora na rozwój osobisty ucznia, ważne jest, by na bieżąco uzupełniał on swoją wiedzę, zarówno poprzez studiowanie literatury, jak i prowadzenie obserwacji życia społecznego i kontakty interpersonalne z osobami z różnych środowisk społecznych. Istotne jest również to, by wykonywane obowiązki były dla tutora częścią jego życia, a nie tylko obowiązkiem, ponieważ tylko wtedy będzie on w stanie rozwijać swoje umiejętności i poszerzać swoją wiedzę o nowe horyzonty. Powinien posiadać także umiejętność aktywnego słuchania, by móc zrozumieć przedstawiane przez uczniów sytuacje i próbować wyszukiwać alternatywne rozwiązania i umiejętność autorefleksji,

⁴¹ Tamże, s. 18.

by móc ocenić swoją rolę po każdej przeprowadzonej sesji tutoringowej, przeanalizować ewentualne błędy lub niedociągnięcia i skonstruować plan naprawczy.

Każdy nauczyciel odgrywa pewną rolę w życiu każdego ucznia, jednak tylko dobrze przygotowany do pracy nauczyciel-tutor, pełen pasji i zaangażowania, spełni oczekiwania swojego podopiecznego, a tym samym całego społeczeństwa.

Literatura

1. Banach Cz., 1994: Nauczyciele i organizatorzy oświaty a proces dydaktyczny, (w:) Uczestnicy procesu dydaktycznego, Półturzycki J., Wesołowska A.E. (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
2. Beck R., 2008: The Pedagogy of the Oxford Tutorial, Lawrence University,
<http://www.lawrence.edu/conference/tutorials/rbeck.shtml>,
dostęp dnia 10.10.2012.
3. Clark J., 2001: The Oxford tutorial: The students' perspective, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford.
4. Curzon L., 1909: Principles and Methods of University Reform, OUP, Oxford.
5. Czekierda P., Budzyński M., Traczyński J., Zalewski Z., Zambrzuska A., 2009: Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacji, Towarzystwo Edukacji Otwartej, Wrocław.
6. Day Ch., 2005: Rozwój zawodowy nauczycieli, J. Michalak (przeł.), Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Gdańsk.
7. Goodyear P., 1991: Research on teaching and the design of intelligent tutoring systems, (w:) Teaching knowledge and intelligent tutoring, Goodyear P. (red.), NJ: Ablex Publishing Corporation, Norwood.
8. Hammer H., 1994: Klucz do efektywności nauczania, Wydawnictwo Veda, Warszawa.
9. Holmes E., 2002: The Newly Qualified Teacher's Handbook, Kogan Page Limited, London.
10. Jankowski D., 2004: Edukacja wobec zmian, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

11. Jaques D., 1990: Being a Personal Tutor, Oxford Brookes University, Oxford.
12. Jaskot K., Studenci w zmieniającej się szkole wyższej, (w:) Pedagogika Szkoły Wyższej nr 9/10/1997.
13. Kwaśnica R., 1994: Wprowadzenie do myślenia. O wspomaganiu nauczycieli w rozwoju, Wrocławska Oficyna Nauczycielska, Wrocław.
14. Mayr-Harting H., 2006: The Oxford Tutorial, Lawrence University, Appleton, Wisconsin.
15. Moore W.G., 1968: The Tutorial System and its Future, Pergamon Press, Oxford.
16. O'Collins G., Farrugia E.G., 2002: Leksykon pojęć teologicznych i kościelnych, Wydawnictwo WAM, Kraków.
17. Owen M., 2002: Sometimes you feel you're in niche time: The personal tutor system, a case study. Active Learning in Higher Education, ILT Sage Publications, London.
18. Pachociński R., 1999: Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń, Wydawnictwo: Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.
19. Pearson R., 2001: Modern linguists as multi-taskers, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford.
20. Probert P., 2001: Engineering the tutorial experience, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford.
21. Rogers C., 1983: Freedom to learn, Charles E. Merrill Publ. Comp., London Toronto Sydney.
22. Ryan D., 2001: Perfection in politics and philosophy, (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford.
23. Siemak-Tylikowska A., Kwiatkowska H., Kwiatkowski S.M. (red.), 1998: Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata, Wydawnictwo Akademickie HAK, Warszawa.
24. Smith E., 2001: English: A shared enterprise (w:) The Oxford Tutorial, Palfreyman D. (red.), Blackwell's, Oxford.